بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در کنگره «نقش شیعه در پیدایش و گسترش علوم اسلامی» - 22 /اردیبهشت/ 1397

در حسینیه‌ی امام خمینی رحمه‌الله (۱)

بسم الله الرّحمن الرّحیم
و الحمدلله ربّ العالمین و الصّلاة و السّلام علی سیّدنا محمّد و آله الطیّبین و صحبه المنتجبین و من تبعهم باحسان الی یوم الدّین.

خیلی خوش آمدید میهمانان عزیز این گردهمایی و اجتماع، و تشکر میکنم از حضور شما در این حرکت علمی و اجتماعی، و تشکر میکنم از پدیدآورندگان این حرکت مفید و ان‌شاءالله خوش‌آینده، و تشکر میکنم از شخص حضرت آیت‌الله مکارم (۲) که حقیقتاً همّت کردند و کار بزرگی را آغاز کردند که این کار میتواند ان‌شاءالله ادامه پیدا کند و به نتایج بسیار خوبی برسد.

برادران عزیز، خواهران عزیز! امروز هر حرکتی که به اتّحاد امّت اسلامی بینجامد مبارک است، یک حسنه است ؛ نیّت دشمنان اسلام ایجاد تفرقه است ؛ نیّت ما مؤمنینِ به اسلام بایستی ایجاد وحدت در دنیای اسلام و میان امّت اسلامی و تعارف (۳) گروه‌ها و فرقه‌های امّت اسلامی با یکدیگر باشد ؛ و این حرکتی که شما شروع کردید و این گردهمایی، یکی از مصادیق کار در جهت اتّحاد امّت اسلامی است. یکی از چیزهایی که ما همواره به‌عنوان یک مشکل به آن نگاه کردیم این است که فِرَق مختلف امّت اسلامی از یکدیگر شناسایی درستی ندارند، معرفت صحیح و مطابق واقعی از یکدیگر ندارند. دشمنان، خارجی‌ها، بیگانگان در موارد زیادی آمده‌اند این فرقه را در چشم آن فرقه‌ی دیگر معرّفی کردند، آن فرقه را در چشم این فرقه معرّفی کردند، با نگاه خصمانه و با اغراض پلید و با نیّت ایجاد عِداوت. ما در طول این تاریخ ۱۰۰ سال و ۱۵۰ سال اخیر نمونه‌های زیادی را به‌طور واضح مشاهده میکنیم و می‌بینیم ؛ در همین قضایای چندین سال اخیر به‌طور آشکار مشاهده میکنیم قضاوتهایی را که در معرض دید فِرَق اسلامی از یک فرقه انجام میگیرد و بعکس. دشمنان می‌آیند ما را در چشم یکدیگر زشت جلوه میدهند، ما را در چشم یکدیگر نامطلوب جلوه میدهند ؛ این کار دشمنان است. هر حرکتی که موجب بشود ما همدیگر را درست بشناسیم، بیشتر بشناسیم، بهتر بشناسیم، نقاط قوّتِ هم را بدانیم، این نقاط قوّت را هم‌افزایی کنیم، منتقل به یکدیگر بکنیم، این حرکت به وحدت و یکپارچگی و اعتلای امّت اسلامی خواهد انجامید و این [کنگره] یکی از آن کارها است.

شیعه در طول تاریخ، حرکت عظیم قابل توجّهی در اعتلای علوم اسلامی و علوم طبیعی داشته است. مجموعه‌ی آنچه از آثار علمای شیعه در علوم اسلامی مثل فقه، مثل حدیث، مثل فلسفه بالخصوص، علوم عقلی، کلام و آثار و کُتُبی که در این زمینه تولید شده است و وجود دارد، انصافاً برای هر مسلمانی مایه‌ی افتخار و ابتهاج است که این را مشاهده کند ؛ این را باید بشناسیم، امّت اسلامی این را بایستی احساس کند، این را بایست بشناسد، این را بایست بداند ؛ این به نزدیکی ما به یکدیگر کمک میکند، این به معرفت ما از یکدیگر کمک میکند.

در بین علمای شیعه، کسانی که در فنون مختلف اسلامی سرآمد بودند -در فقه، در فلسفه، در کلام، در رجال، در حدیث- مثل علّامه‌ی حلّی، مثل شیخ طوسی و امثال اینها فراوانند ؛ در زمان ما هم افرادی از این قبیل خوشبختانه وجود داشته‌اند. کتابهایی که درباره‌ی قرآن، درباره‌ی علوم قرآنی، درباره‌ی تفسیر قرآن نوشته شده است، کتابهای بسیار مهمّی است، کتابهای راهگشایی است. [اگر] اینها معرّفی بشود، شناخته بشود، با آثار یکدیگر آشنا بشوند و

زحماتی که کشیده‌اند در معرض دید همه قرار بگیرد، امّت اسلامی با این کار احساس افتخار خواهد کرد ؛ این موجب یکپارچگی امّت اسلامی خواهد بود.

و ما باید در همه‌ی حرکتها و در همین حرکت علمی‌ای که شما مشغول هستید، بدقّت مراقبت کنیم که حاشیه‌ای، شائبه‌ای به وجود نیاید که موجب اختلاف، موجب انشقاق، موجب جدایی، موجب گلایه‌مندی فِرَق اسلامی از یکدیگر بشود ؛ چون این چیزی است که دشمنان میخواهند. پس یک مسئله، مسئله‌ی اتحاد امّت اسلامی است که ان‌شاءالله به نظر ما در این حرکت، بخش قابل‌توجّهی [از آن] تأمین خواهد شد.

مسئله‌ی دیگر، مسئله‌ی پیشرفت علمی است. دنیای اسلام عقب ماند و تحت سلطه قرار گرفت به‌خاطر عقب‌ماندگی علمی. غرب بعد از آن‌که قرنهای متمادی عقب‌مانده بود و علوم را از مسلمانها فرا گرفت و کتابهای اسلامی برای آنها مرجع و مقدّمه و پلکان عروج به سمت [پیشرفت] علمی بود، توانست از کشورهای اسلامی و دنیای اسلام ازلحاظ علم جلو بزند. این موجب شد که هم ثروت آنها افزایش پیدا کرد، هم قدرت نظامی‌شان افزایش پیدا کرد، هم قدرت سیاسی‌شان افزایش پیدا کرد، هم قدرت تبلیغاتی‌شان افزایش پیدا کرد. و این موجب استعمار شد، پدیده‌ی استعمار به وجود آمد و کشورهای اسلامی زیر چکمه‌ها و پنجه‌های خونین و بی‌رحم مستعمرین، این عقب‌ماندگی و این محروم ماندن از پیشرفت را در همه‌ی وجود خود، در همه‌ی میدانهای علمی مشاهده کردند و به وضعی انجامید که امروز شما مشاهده میکنید: قدرتهای جهانی، قدرتهای غربی بالخصوص و شیاطین عالم، به کشورهای اسلامی، به ملّتهای مسلمان، زور میگویند و تحمیل میکنند و بسیاری از حکام مسلمان متأسّفانه دنباله‌روی آنها هستند ؛ این به‌خاطر عقب‌ماندگی علمی است.

ما باید این وضع را عوض کنیم ؛ ما در دنیای اسلام بایستی در همه‌ی علوم، همه‌ی علومِ تمدّن‌ساز -از علوم عقلی تا مجموعه‌ی علوم انسانی و اجتماعی، تا علوم طبیعی- حرکت جدّی‌ای را برای پیشرفت آغاز کنیم، و میتوانیم. یک روزی دنیای اسلام در قلّه‌ی تمدّن بشری قرار داشته است ؛ چرا آن نباید تکرار بشود، چرا نباید ما امروز هم کاری کنیم که در یک زمان مناسبی -تا چهل سال دیگر، تا پنجاه سال دیگر- امّت اسلامی در قلّه‌ی تمدّن انسانی قرار بگیرد؟ چه اشکالی دارد؟ باید حرکت کنیم. این کار حکومتها و کار نخبگان است ؛ هم حکومتهای اسلامی موظّفند، هم نخبگان دنیای اسلام موظّفند ؛ علما، روشنفکران، نویسندگان، شاعران، هنرمندان در دنیای اسلام باید یک حرکت عظیم فکری و یک خواست عمومی به وجود بیاورند برای پیشرفت علمی و رسیدن به قلّه‌ی علم و دانش، و این کار، امروز ممکن است.

ما در جمهوری اسلامی تلاش کردیم و این تلاش موفّق بود. ما امروز از وضعیّت قبل از پیروزی انقلاب و در زمان حکومت طاغوت، مبالغ بسیار زیادی به جلو حرکت کردیم ؛ شتاب ما در این زمینه خوب بود. در چند سال گذشته طبق معرّفیِ معرّفی‌نامه‌های علمیِ رسمیِ جهانی، شتاب جمهوری اسلامی در پیشرفت، سیزده برابر متوسّطِ جهانی بود ؛ این را ما نگفتیم، این را مراکز شناسایی علمی دنیا در اسنادِ رسمی‌شان منتشر کردند. البتّه ما چون خیلی عقب مانده بودیم، این سیزده برابر شدّتِ رشد جهانی برای ما، هنوز نتوانسته است ما را به آن نقطه‌ی مطلوب برساند امّا توانستیم به میزان قابل‌توجّهی پیش برویم و باز هم پیش خواهیم رفت.

ما گفتیم باید مرزهای علم و دانش را درنوردیم و از مرزهای دانش جهانی باید جلوتر برویم ؛ باید حرکت کنیم و این کار را ان‌شاءالله خواهیم کرد و جمهوری اسلامی خواهد کرد، [البتّه] برخلاف غرب ؛ سنّت غربی‌ها اِمساک است یعنی آنچه را که دارند، آنچه را که بهترین یافته‌های علمی آنها است، این را به کسی غیر از خودشان نمیدهند. بله، آنچه را که از استفاده‌ی از آنها مدّتها گذشته است، آن را چرا، منتقل میکنند امّا پیشرفتهای برجسته‌ی علمیِ خودشان را

منتقل نمیکنند ؛ ما برخلاف سنّت آنها، گفتیم هرچه را که ما به دست آوردیم، آماده هستیم به برادران مسلمان خودمان در کشورهای اسلامی منتقل کنیم ؛ در همه‌ی زمینه‌ها.

این حرکت باید ادامه پیدا کند. ما در زمینه‌ی علوم اسلامی هم باید پیشرفت پیدا کنیم. ما در زمینه‌ی فقه نیاز داریم به اینکه نگاه نویی را به مسائل فقهی مطرح کنیم. آنچه آقایان اشاره کردند -فقه‌های تخصّصی- در این جهت است. در بخشهای مختلف اداره‌ی کشور و اداره‌ی جوامع بشری، فقه میتواند حرف تازه داشته باشد، فقه اسلام میتواند حرف نویی را ارائه کند و مطرح کند ؛ باید در این زمینه‌ها کار کنیم ؛ این کار فقه است.

در فلسفه و علوم عقلی بایستی حرکت خودمان را سرعت بدهیم. و خوشبختانه در جوامع شیعی و بخصوص در ایران علوم عقلی رشد بسیار خوبی داشته است ؛ از گذشته هم همین‌جور بوده ؛ دانشمندان و متفکرین عقلی بزرگی در کشور ما و در مجموعه‌ی علوم اسلامی وجود داشته‌اند و حضور پیدا کرده‌اند که آثارشان هم هست. در این زمینه باید در علوم عقلی پیش برویم. غربی‌ها با امتداد فلسفه‌های خودشان، مسائل سیاسی، مسائل حکومتی، مسائل اجتماعی را حل کرده‌اند. من دیروز در نمایشگاه کتاب کتابهایی را دیدم که غربی‌ها نوشته‌اند، [در] تأثیر فلسفه در فوتبال ؛ یعنی امتداد فلسفه حتّی به فوتبال! ببینید این امتداد دادن مسائل فکری خودشان به تمام عرصه‌های زندگی و میدانهای زندگی [است] ؛ ما این کار را بایستی انجام بدهیم. ما ازلحاظ فلسفه قوی هستیم ؛ فلسفه‌ی اسلامی از فلسفه‌ی غربی، قوی‌تر و ریشه‌دارتر و دارای استحکام بیشتر است، ولی بایستی امتداد آن در زندگی، محسوس باشد ؛ قضاوت فلسفه‌ی ما در مورد حکومت، در مورد مسائل اجتماعی، در مورد اقتصاد، در مورد عموم مسائل تمدّن‌ساز بایستی معلوم باشد، روشن باشد ؛ اینها کارهایی است که باید انجام بگیرد. اینها در زمینه‌ی علوم خاصّ اسلامی است، در زمینه‌ی علوم طبیعی هم همین‌جور است.

خوشبختانه امروز در دنیای اسلام بیداری به وجود آمده است، اگرچه غربی‌ها سعی کردند این بیداری را انکار کنند. آنچه به وجود آمد، بیداری اسلامی بود در این منطقه‌ی غرب آسیا و در منطقه‌ی شمال آفریقا و در کشورهای عربی ؛ این یک بیداری است، این بیداری در همه‌ی دنیای اسلام وجود دارد. جوانها سؤال دارند، استفهام دارند و مایلند استفهام خودشان را در مواجهه‌ی با اسلام پاسخ بشنوند ؛ از اسلام توقّع دارند و به اسلام گرایش دارند. علی‌رغم این‌همه تبلیغاتی که غربی‌ها علیه اسلام و علیه زندگی اسلامی و زیست اسلامی کردند، گرایش به اسلام زیاد است ؛ این گرایش، به ما نوید میدهد که ان‌شاءالله فردای دنیای اسلام از امروز بسیار بهتر خواهد بود. دنیای اسلام ان‌شاءالله روزهایی را مشاهده خواهد کرد که امّت اسلامی در قلّه‌ی تمدّن و حیات اسلامی خود قرار داشته باشد و دشمنان اسلام و زورگویانی مثل آمریکا و امثال آمریکا دیگر نتوانند به رؤسای کشورهای اسلامی دستور بدهند که باید این کار را بکنید، باید آن کار را بکنید ؛ این [وضع] وجود داشت، امروز هم متأسّفانه در مواردی وجود دارد و این ان‌شاءالله مرتفع خواهد شد و دنیای اسلام به نقطه‌ی اوج خود به فضل الهی و باذن الله خواهد رسید.

مجدّداً از همه‌ی شما تشکر میکنم و امیدوارم که این حرکت علمی امتداد پیدا کند و از مجموعه‌ای که زحمت کشیدند، دست‌اندرکار بودند، مخصوصاً از شخص حضرت آیت‌الله مکارم مجدّداً تشکر میکنیم و امیدواریم که ان‌شاءالله خداوند ایشان را باقی بدارد و موفّق بدارد و نشاط و انگیزه‌ای را که بحمدالله در ایشان همواره وجود داشته و امروز هم وجود دارد، روزبه‌روز ان‌شاءالله افزایش بدهد و مستدام بدارد.

والسّلام علیکم و رحمةالله و برکاته

۱) در ابتدای این دیدار، حجّت‌الاسلام دکتر محمّدعلی رضایی‌اصفهانی (دبیر کنگره) گزارشی ارائه کرد. کنگره‌ی

بین‌المللی نقش شیعه در پیدایش و گسترش علوم اسلامی، در روزهای بیستم و بیست‌ویکم اردیبهشت‌ماه سال جاری در قم برگزار شد.
۲) آیت‌الله ناصر مکارم‌شیرازی
۳) یکدیگر را شناختن